

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Жигилія Сергія Павловича на тему «Захист комерційної таємниці в трудових відносинах», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право»

Актуальність теми дослідження. Економічна інтенсивність інтелектуальної праці та зростання ролі нематеріальних активів в структурі вартості підприємств підвищили значення комерційної інформації як джерела конкурентної переваги. Працівники в процесі виконання своїх трудових обов'язків мають доступ до ноу-хау, виробничих та комерційних секретів, що підсилює ймовірність їх витоку і відповідно зростає потреба в ефективних механізмах правової охорони.

Сучасні організаційні та технологічні трансформації — дистанційна робота, гнучкі моделі праці, інтенсифікація інформаційних потоків — ускладнюють традиційні методи контролю і знижують ефективність внутрішніх процедур захисту, що вимагає розробки адаптивних правових і корпоративних рішень, здатних забезпечити збереження комерційної таємниці в нових умовах.

Однак, законодавча та судова практика свідчать про наявність правових прогалин і неоднорідності підходів до визначення предмета комерційної таємниці, встановлення обсягу обов'язків працівника щодо її збереження та порядку доказування факту розголошення. Це породжує правову невизначеність, ризики неправомірного притягнення до відповідальності або, навпаки, формального прикриття фактичних витоків інформації. Удосконалення нормативних положень і формування єдиних підходів до класифікації і захисту інформації мають практичну значущість для забезпечення правової визначеності і справедливості в трудових спорах.

Відсутність уніфікованих корпоративних політик, типових приписів трудових договорів і локальних актів про режим комерційної таємниці ускладнює застосування ефективних превентивних і репресивних заходів на підприємствах різного профілю. Розробка типових моделей регламентів, методик класифікації інформації та процедур розслідування інцидентів має безпосереднє прикладне значення для підвищення інформаційної безпеки і зниження економічних втрат.

Висока практична значущість дослідження також проявляється у необхідності збалансування інтересів роботодавців і захисту трудових прав працівників шляхом розробки прозорих процедур додаткових обов'язків щодо нерозголошення, механізмів відшкодування шкоди, дисциплінарного реагування та процесуальних гарантій при встановленні фактів порушення режиму комерційної таємниці.

Отже, дослідження Жигилія Сергія Павловича має значну науково-практичну цінність, адже результати можуть слугувати підґрунтям для вдосконалення законодавства, уніфікації корпоративних процедур і підвищення ефективності захисту комерційної таємниці в умовах сучасних трансформацій трудових правовідносин.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертації. В цілому зміст дисертації характеризується високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. Дисертант обґрунтовано і доцільно підібрав методологічний інструментарій дослідження, поєднавши загальнонаукові, приватно-наукові та спеціально-юридичні методи, що забезпечило комплексність, системність і достовірність отриманих висновків. Зокрема, застосування діалектичного підходу як загальнонаукового методу дозволило розглянути явища та процеси, що становлять предмет дослідження, у їхній внутрішній взаємодії, динаміці розвитку та причинно-наслідкових зв'язках, що сприяло

формуванню цілісного погляду на механізми захисту комерційної таємниці в трудових відносинах. Методи аналізу та синтезу використано для декомпозиції складних правових явищ на елементи й наступної інтеграції отриманих результатів у загальну теоретичну конструкцію, що дозволило виокремити ключові положення, систематизувати нормативно-правові норми та сформулювати практичні рекомендації.

Серед приватно-наукових методів метод порівняльного правознавства застосовано для критичного вивчення зарубіжного досвіду регулювання режимів комерційної таємниці та визначення аспектів, придатних для адаптації в національному законодавстві; ретроспективний підхід дозволив простежити еволюцію регуляторних підходів та сформувати історико-правовий контекст сучасних правових рішень. Формально-юридичний метод забезпечив коректне тлумачення нормативних положень, логічне визначення предмета і суб'єктів правовідносин, а також обґрунтування дефініцій і класифікацій, що становлять основу теоретичної частини роботи.

Системно-структурний і структурно-функціональний методи використано для аналізу елементів системи правового регулювання охорони комерційної таємниці: вони дозволили виявити взаємозв'язки між складовими системи, визначити їхню функціональну роль і запропонувати оптимальну побудову механізмів захисту в межах трудових відносин. Застосування логіко-семантичного методу забезпечило точність у визначенні термінологічного апарату дисертації та вдосконалення понять, що мають вирішальне значення для однозначності правової регламентації.

У поєднанні перелічені методи забезпечили всебічний підхід до дослідження: аналіз наукової літератури і нормативно-правових актів, систематизація матеріалів, зіставлення законотворчих практик та узагальнення отриманих результатів створили підґрунтя для обґрунтованих висновків і практичних рекомендацій. Такий методологічний комплекс надає

роботі високої наукової надійності й прикладної цінності.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є глибоким та комплексним дослідженням, яке проведене на високому науково-методологічному рівні та характеризується змістовністю, коректністю наукової полеміки та логікою викладення матеріалу.

Одержані автором результати дослідження розв'язують ключові науково-прикладні питання. Зокрема, у ході дисертаційної роботи здобувачем було вдало вирішено низку важливих завдань, серед яких: дослідити правовий режим інформації з обмеженим доступом, виокремивши ознаки та особливості комерційної таємниці як самостійного виду інформації; розкрити еволюцію правового регулювання комерційної таємниці в контексті трудового договору шляхом дослідження історичних етапів становлення відповідних норм; сформулювати сучасне визначення комерційної таємниці, визначивши її характерні риси як елементу трудових правовідносин на основі аналізу доктринальних підходів та нормативних положень; проаналізувати чинне нормативно-правове забезпечення комерційної таємниці, встановивши роль та місце трудового законодавства у ньому; визначити та систематизувати існуючі форми та засоби забезпечення збереження працівниками комерційної таємниці; визначити комплекс правових гарантій, що забезпечують захист і охорону комерційної таємниці на етапі укладення трудового договору; розкрити правову природу та особливості укладення угоди про нерозголошення комерційної таємниці в контексті трудових відносин; проаналізувати типові правопорушення у сфері комерційної таємниці, вчинені у трудових відносинах, та визначити види відповідальності за їх вчинення; вивчити та узагальнити зарубіжний досвід правового забезпечення комерційної таємниці в контексті трудового договору та запропонувати шляхи його адаптації до правової системи України; обґрунтувати конкретні напрями реформування національного законодавства

з метою забезпечення належного правового захисту комерційної таємниці як умови трудових правовідносин.

У дисертаційній роботі знайшло відображення чимало вагомих науково-прикладних здобутків. Зокрема, С. П. Жигилій уперше розробив та обґрунтував концептуальну систему забезпечення комерційної таємниці у сфері трудових відносин, що визначається як інтегрована та динамічна сукупність правових, організаційних, інформаційно-психологічних та технічних засобів, об'єднаних єдиною метою забезпечення належного режиму захисту комерційної таємниці, відновлення порушених прав та запобігання можливим правопорушенням в майбутньому. Підкреслено, що дієвість системи забезпечується не лише сукупністю окремих заходів, але й наявністю ефективного механізму оперативного впливу уповноваженої особи на потенційного чи наявного правопорушника.

Цікавою є авторська класифікація правових гарантій забезпечення прав суб'єктів трудового договору у сфері комерційної таємниці, що включає: 1) гарантії реалізації права на використання комерційної таємниці, спрямовані на створення умов для здійснення цього права; 2) заходи із забезпечення охорони комерційної таємниці, що мають превентивний характер; 3) гарантії відновлення порушених прав, спрямовані на поновлення правового становища суб'єктів трудового права, яке існувало до порушення; 4) механізми юридичної відповідальності, що передбачають притягнення винних осіб до відповідальності та відшкодування завданих збитків.

С. П. Жигилій також визначив та обґрунтував місце правової форми у структурі форм забезпечення схоронності комерційної таємниці, до якої віднесено: 1) прийняття локальних нормативних актів, що конкретизують питання у сфері комерційної таємниці на рівні окремого суб'єкта господарювання; 2) укладення з працівником угоди про нерозголошення комерційної таємниці, що є договірною формою охорони; 3) прийняття на

підприємстві документів індивідуально-правового характеру, що встановлюють порядок збереження комерційної таємниці.

Окрім цього, дисертант запропонував деталізований алгоритм укладення угоди про додержання комерційної таємниці в трудових відносинах, який, на відміну від існуючих підходів, охоплює такі етапи: 1) ініціювання процесу шляхом надання кандидатом на посаду необхідного пакету документів та відомостей; 2) перевірка відповідності кандидата встановленим вимогам та оцінювання його професійних та моральних якостей; 3) узгодження умов трудового договору, зокрема вимог щодо конфіденційності та відповідальності за їх порушення; 4) належне оформлення трудового договору; 5) набуття працівником права на використання інформації, що охороняється режимом комерційної таємниці.

Автором також систематизовано проблемні аспекти удосконалення національного законодавства у сфері збереження комерційної таємниці як умови трудового договору, до яких віднесено: 1) відсутність єдиного акту, що комплексно регулює відносини у цій царині; 2) нечіткість правових норм щодо віднесення інформації до комерційної таємниці; 3) наявність прогалин у нормативному регулюванні прав та обов'язків сторін трудових відносин щодо комерційної таємниці; 4) недосконалість механізму юридичної відповідальності за порушення зобов'язань щодо комерційної таємниці.

Окрім зазначеного, привертає увагу також значна кількість англomовних джерел за тематикою дослідження, що ще більше підвищує цінність роботи.

Повнота викладу одержаних результатів. Основні наукові ідеї, положення та висновки дисертації повною мірою є апробованими, доступними широкому науковому загалу. Результати наукового пошуку знайшли відбиття у 3 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, затверджених Міністерством освіти і науки України, а також у тезах до 3-х

доповідей і наукових повідомлень, оприлюднених на науково-практичних конференціях.

Висновки, пропозиції та рекомендації, що містяться у дисертації, мають безперечне теоретичне і практичне значення та можуть бути використані:

- у науково-дослідницькій діяльності, зокрема, для поглибленого вивчення комплексу теоретичних і практичних проблем, пов'язаних із забезпеченням схоронності комерційної таємниці як істотної умови трудового договору. Зокрема, одержані в дисертації висновки та узагальнення можуть бути використані для подальших розробок наукових концепцій, методологічних підходів та спеціальних теорій у галузі трудового права, а також слугувати підґрунтям для подальших міждисциплінарних досліджень проблем правового забезпечення інформаційної безпеки суб'єктів господарювання. Матеріали дисертації можуть бути використані для аналізу сучасного стану та перспектив розвитку законодавства про працю, а також для прогнозування тенденцій його подальшого удосконалення;

- в освітній діяльності, зокрема, при розробці та вдосконаленні навчальних програм, курсів лекцій, методичних матеріалів та рекомендацій з навчальної дисципліни «Трудове право», «HR in IT» а також інших академічних дисциплін у сфері права. Розроблені в дисертації положення можуть бути використані при підготовці підручників, навчальних посібників, практикумів, а також при написанні студентами, аспірантами та докторантами наукових робіт, зокрема, при виконанні курсових, дипломних, магістерських та дисертаційних робіт з трудового права, права інтелектуальної власності та інших галузей права;

- у правотворчій діяльності, зокрема, при підготовці та вдосконаленні проєктів нормативно-правових актів, спрямованих на реформування та оновлення чинного трудового законодавства України з урахуванням європейських стандартів і міжнародних зобов'язань нашої держави.

Сформульовані в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані органами державної влади при розробці концепцій та стратегій розвитку трудового законодавства, підготовці законопроектів, розробці та затвердженні підзаконних актів, спрямованих на забезпечення ефективного правового регулювання збереження комерційної таємниці як істотної умови трудового договору;

– у правозастосовній діяльності, зокрема, при відправленні правосуддя у трудових спорах, пов'язаних з порушенням прав та інтересів суб'єктів права інтелектуальної власності на комерційну таємницю, а також під час вирішення практичних питань, що виникають у діяльності підприємств, установ та організацій в процесі застосування норм трудового законодавства щодо забезпечення схоронності комерційної таємниці. Висновки, рекомендації та пропозиції, сформульовані в дисертації, можуть бути використані органами державної влади, органами місцевого самоврядування, професійними спілками, громадськими організаціями, а також безпосередньо суб'єктами трудових відносин при прийнятті управлінських рішень, розробці локальних актів та здійсненні інших заходів, спрямованих на забезпечення належного рівня охорони комерційної таємниці.

У цілому дисертація є завершеною науковою працею, яка містить нові положення, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання у сфері трудового права. Теоретичні результати й практичні положення, характеризуються єдністю, аргументованістю наукових висновків і узагальнень, та свідчать про особистий вклад дисертанта в науку трудового права.

Дискусійні положення дисертації. Разом з цим, як і кожна наукова праця, дисертація С. П. Жигилія містить дискусійні положення, що потребують додаткового обґрунтування, та стосовно яких можна висловити

певні міркування, які можуть бути враховані дисертантом у подальшій науковій роботі.

1. Чи доцільно запровадити стандартизовані типові угоди про нерозголошення, положення про неконкуренцію, обмеження щодо використання конфіденційної інформації у трудових договорах та локальних актах із диференціацією за категоріями працівників? Якщо, так — які саме елементи таких клауз повинні бути уніфіковані, а які мають залишатися індивідуальними? І які правові та практичні ризики (зокрема, щодо обмеження свободи праці, ризику зловживань роботодавця, та впливу на мобільність і інноваційність працівників) слід передбачити?

2. Який вплив на захист комерційної таємниці мають профспілки та колективні договори? Чи можливе включення положень про конфіденційність у колективні угоди і які можливі юридичні обмеження при цьому?

Загальний висновок. Дисертаційна робота виконана на високому теоретичному рівні, матеріал дисертації викладено в логічній послідовності, всі висновки отримали необхідну й достатню теоретичну аргументацію та є методологічно обґрунтованими. За своїм змістом і загальною спрямованістю дисертаційне дослідження С. П. Жигилія відповідає обраній ним спеціальності 081 – «Право», робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною завершеною роботою, в якій відсутні порушення академічної доброчесності. Оформлення дисертації в цілому відповідає встановленим вимогам.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація Жигилія Сергія Павловича на тему «Захист комерційної таємниці в трудових відносинах», подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових

установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р.), п. 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44, а її автор, Жигилій Сергій Павлович заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081-Право.

Рецензент:

Кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри трудового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Тетяна КРАСЮК

